

Розвиток державно-приватного партнерства в регіоні в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки

Пакулін Сергій Леонідович

*Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України,
відділ соціоекологічних проблем сталого розвитку, доктор економічних наук, Україна*

Ципкін Юрій Анатолійович

*Державний університет з землеустрою,
кафедра маркетингу, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, Росія*

Пакуліна Алевтина Анатоліївна

*Харківський національний університет будівництва та архітектури,
кафедра економіки, кандидат економічних наук, доцент, Україна*

Анотація. Метою проведеного дослідження є розробка науково обґрунтованого методичного інструментарію розвитку державно-приватного партнерства в регіоні в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки. Відповідно до цієї мети: систематизовано форми взаємодії державної влади і бізнес-структур при реалізації державно-приватного партнерства; розроблено механізм реалізації державно-приватного партнерства в Харківській області; обґрунтовано модель системи управління економікою регіону з використанням державно-приватного партнерства.

Ключові слова: державно-приватне партнерство; глобалізація; регіон; економічний механізм; система управління.

УДК 330.322

JEL Classification: L32

DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.18-5>

Вступ

Розвиток державно-приватного партнерства в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки є актуальним науковим завданням економіки, яке вимушене більше орієнтуватися на внутрішні регіональні ресурси. Недостатній розвиток ринкових інститутів, який обумовлений непослідовністю і несистемністю інституціональних реформ в Україні, не дозволяє повною мірою використовувати ринкові механізми саморегулювання економіки в цілях підвищення інвестиційної привабливості регіону. В усіх регіонах існують проблеми, що уповільнюють їх соціально-економічний розвиток. Більшість економічних проблем відбиваються на якості життя населення. Потрібне додаткове стимулювання процесів для інтенсифікації припливу ін-

вестицій, що може бути успішно досягнуто за рахунок державно-приватного партнерства (ДПП). Державно-приватне партнерство здатне позначити для будь-якого регіону України траєкторію економічного зростання.

В умовах уповільнення темпів глобалізації економіки взаємодія держави і бізнесу може бути посилена на певний період часу, в ситуаціях, коли державі потрібний приватний капітал в цілях виконання ряду завдань, або ж навпроти, коли приватному інвесторові потрібна безпосередня участь держави для мінімізації ризиків при реалізації проектів і збільшення їх рентабельності. Участь держави є важливою для підвищення привабливості пропонуванних проектів для приватних інвесторів, що дозволить сформувати сприятливі умови для їх приходу в економіку регіону.

Суть державно-приватного партнерства полягає в організації інституціонального альянсу між державою і бізнесом, який створюється для реалізації соціальних, економічних, виробничих, тобто суспільно значущих проєктів.

Розвиток адекватного інституціонального середовища, формування нормативно-правового забезпечення, вироблення науково-практичних заходів у сфері державно-приватного партнерства представляється дуже важливим завданням сучасної держави. Узгоджена співпраця держави (державної, регіональної або муніципальної влади) і приватного бізнесу є важливою умовою успішного функціонування економіки України в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки.

Теоретичною базою для виконання завдань дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених в області державно-приватного партнерства і управління розвитком економіки регіону: М. Ю. Авксентьев [1], Г. Ф. Боднар [2], О. М. Вінник [3], Н. В. Піроженко [4], Е. Р. Уайт та Б. Дезілец [5], О. Д. Сиротюк [6], Ф. В. Узунов [7]. Незважаючи на великий перелік публікацій, які присвячені питанням розвитку порівняно нових для України форм співпраці держави і бізнесу для розвитку економіки регіону, міра значущості питань, регулюючих державно-приватне партнерство збільшується, що робить тему нашого дослідження актуальною і своєчасною. До теперішнього часу відсутній єдиний механізм реалізації державно-приватного партнерства як на рівні регіонів, так і на рівні держави, немає єдиної класифікації форм взаємодії влади і бізнесу у рамках державно-приватного партнерства. Це актуалізує тему

нашого дослідження, позначило постановку мети і дозволило виділити його завдання.

Метою проведеного дослідження є розробка науково обґрунтованого методичного інструментарію розвитку державно-приватного партнерства в регіоні в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки. Відповідно до цієї мети були визначені завдання дослідження:

- систематизувати форми взаємодії державної влади і бізнес-структур при реалізації державно-приватного партнерства;
- розробити механізм реалізації державно-приватного партнерства в Харківській області;
- обґрунтувати модель системи управління економікою регіону з використанням державно-приватного партнерства.

Результати дослідження

Державно-приватне партнерство для України – це відносно нова форма середньо- і довгострокової взаємодії держави і бізнесу для вирішення суспільно значущих завдань на взаємовигідних умовах. Потенційна успішність розвитку державно-приватного партнерства позначена можливостями досягнень кращих результатів в тих сферах, де особливо явно позначаються недоліки ринку або існують проблеми з реалізацією завдань, що традиційно вважаються прерогативою держави, в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки.

На рис. 1 представлені єдині, базові характеристики, які визначають зміст поняття державно-приватного партнерства.

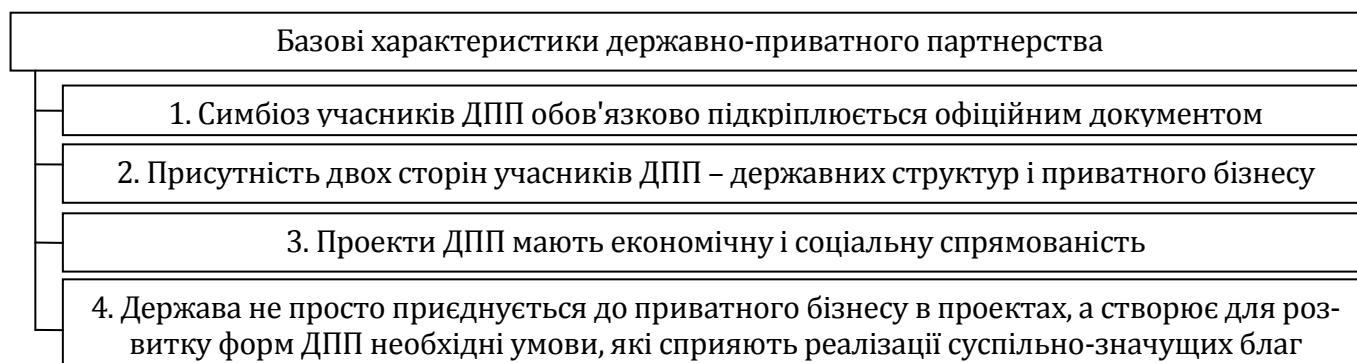

Рисунок 1 – Базові характеристики, які визначають зміст поняття «державно-приватне партнерство»

Вважаємо, що рівність сторін спостерігається тільки за умови угоди державно-приватного партнерства з урахуванням суверенних прав держави. В економіці низки розвинених країн і країн, що розвиваються, взаємовідношення з боку держави і бізнесу носять вид не лише державного патерналізму. Держава являється при цьому не лише владним розпорядником коштів, а і партнером бізнесу в досягненнях суспільно значущих цілей. З цього виходить, що проекти державно-приватного партнерства – це не лише поєднання ресурсів, а це особливий симбіоз стосунків партнерів. У кожного учасника проекту свої делеговані повноваження і міра відповідальності.

У рамках угод державно-приватного партнерства витрати і результати можуть носити неоднозначний характер і вимірюватися в різних кількісних і якісних показниках. Якщо йдеться про проекти державно-приватного партнерства, в яких пріоритетним очікується досягнення соціального ефекту, то міру витрат і результати досить складно привести в єдиний простір фінансових вимірів прибуткових і витратних потоків. Усі учасники проектів державно-приватного партнерства мають складну економічну природу і характер кількісних і якісних показників міри ефективності їх діяльності. При цьому і зовнішнє середовище може в тимчасовому періоді міняти оцінку очікуваних показників для кожного з учасників по-різному. При цьому потрібно враховувати, що саме держава зацікавлена в кінцевому досягненні соціально і економічно значущих результатів при реалізації угод державно-приватного партнерства.

Сенс визначення державно-приватного партнерства полягає в організації інституціонального альянсу між державою і бізнесом, який створюється для реалізації соціальних, економічних, виробничих, тобто суспільно значущих проектів. Ці проекти мають масштаб муніципального, регіонального, національного і міжнародного рівнів. Особливо відмітимо, що на якому б рівні влади ці проекти не формувалися, вони завжди повинні мати суспільно-значущий характер.

В результаті проведеного дослідження ми виявили відсутність однакового розуміння, що ж відноситься до форм державно-приватного партнерства в ході реалізації економічної політики на рівні держави в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки.

Аналізуючи наукову літературу і законодавство регіонів України, ми дійшли висновку про те, що усі представлені класифікації форм державно-приватного партнерства розроблені без застосування єдиного класифікуючого критерію. На регіональному рівні складається відмітне і багато в чому унікальне розуміння форм реалізації державно-приватного партнерства в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки.

Складність розвитку форм державно-приватного партнерства пояснюється і тим, що приватний бізнес зацікавлений лише в швидкості отримання прибутків, а питання розвитку соціальної сфери, суспільства, економіки регіону його зачіпають у меншій мірі. Будь-який бізнес (дрібний, середній, великий) виражає готовність до отримання доходу, до отримання коштів з бюджету будь-якого рівня бюджетної системи, але не до поліпшення структури економіки держави в цілому. Така ситуація цілком з'ясовна, оскільки в цілому відбиває ментальність населення України. Досконале партнерство можливе лише за умови відкритості і прозорості стратегії і тактики в управлінні розвитком держави.

Нині дуже важливим є процес розуміння реалізації громадських функцій і завдань держави в структурі управління. Українські дослідники не виділяють громадські функції держави. Наслідком цього є те, що у сфері управління між громадськими функціями і державною власністю відсутній зв'язок. У ситуації, що склалася, дуже важко розподілити повноваження між державою і приватним сектором.

В цілях оптимізації управлінських функцій держави і розширення потенціалу регіональних економік вважаємо необхідним на державному рівні сформувавши єдиний перелік форм державно-приватного партнерства, який слід закріпити законодавчо. Систематизація форм взаємодії держави і бізнес-структур при реалізації механізму державно-приватного партнерства представлена на рис. 2.

Спираючись на економічні можливості регіональних бюджетів органи державного управління того або іншого регіону України повинні визначати пріоритети тих форм партнерських стосунків, які дозволять збільшити економічний потенціал території [8, с. 361].

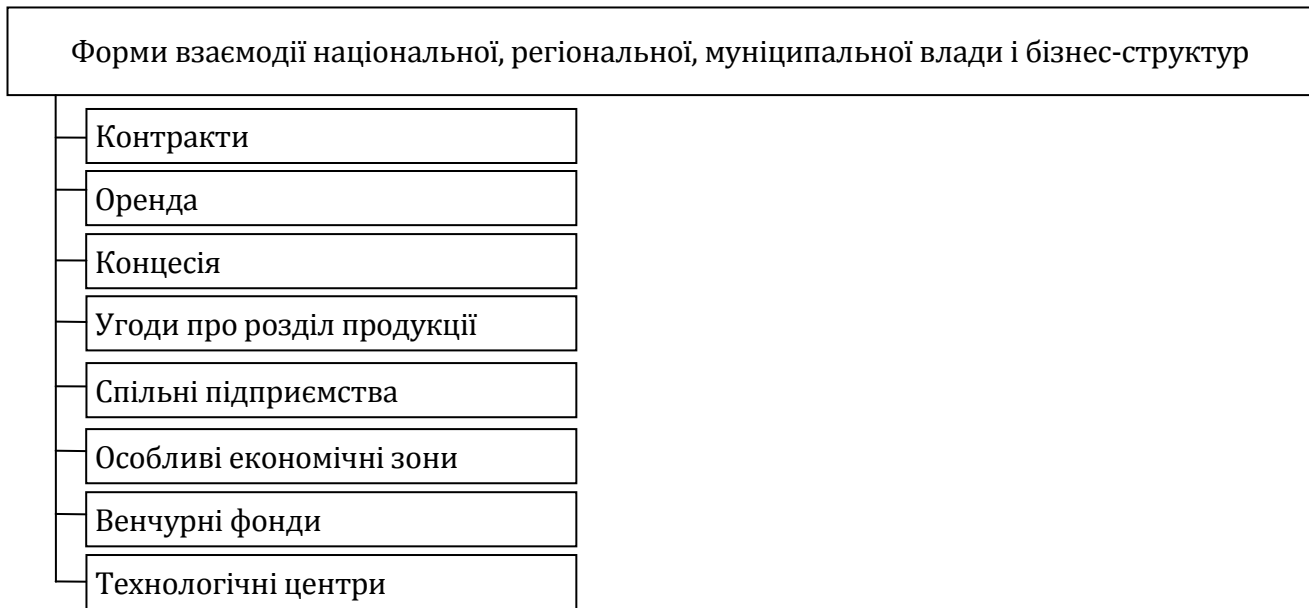

Рисунок 2 – Систематизація форм взаємодії держави і бізнес-структур при реалізації механізму державно-приватного партнерства

Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновки про те, що до сфери державно-приватного партнерства відносяться: об'єкти екології, громадський транспорт, міське господарство, комунальні послуги, які в цілому можуть бути об'єднані в групу об'єктів сфери громадських послуг.

Окрім позначеної сфери можуть бути також віднесені об'єкти виробничої інфраструктури, що включають залізницю і автомобільні дороги, трубопровідний транспорт і лінії електропередач, енергетичні підприємства, трубопровідний транспорт, морські, річкові і повітряні порти.

Доцільно підкреслити, що не усі представлені форми можуть реалізовуватися в окремому регіоні України [9, с. 265]. Форми взаємодії держави і приватного бізнесу в ході реалізації державно-приватного партнерства доцільно пов'язувати із специфікою і особливостями соціально-економічного становища і розвитку регіонів України [10, с. 161].

У більшості регіонів України з причини бюджетних обмежень відсутня можливість ефективного управління розвитком усією необхідною публічною інфраструктурою виключно за рахунок бюджетних коштів. Як показує світова практика і порівняно невеликий за часом вітчизняний досвід, державно-приватне партнерство в управлінні розвит-

ком економіки регіону дає можливість оптимально використовувати важелі і ініціативу приватного підприємництва на користь розвитку економіки і насичення ринку необхідною суспільству продукцією [11, с. 95]. В цілях ефективного управління розвитком економіки регіону необхідно якнайширше і активніше використовувати різні форми державно-приватного партнерства [12].

До теперішнього часу на регіональному рівні відсутній механізм державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економікою регіону. В цілях модернізації економіки Харківської області за участю державно-приватного партнерства вважаємо за доцільне позначити механізм управління економікою регіону з урахуванням державно-приватного партнерства з пріоритетом управлінського забезпечення [13]. Під пріоритетом управлінського забезпечення нами розуміється сукупна комплексність принципів, форм, методів і інструментів, з використанням яких здійснюється цілеспрямована управлінська дія регіональних органів влади на соціальні і економічні процеси в цілях реалізації стратегічного вибору і досягнення позначених пріоритетів в економіці.

Основу механізму державно-приватного партнерства, який представлений на рис. 3, складає організаційний блок.

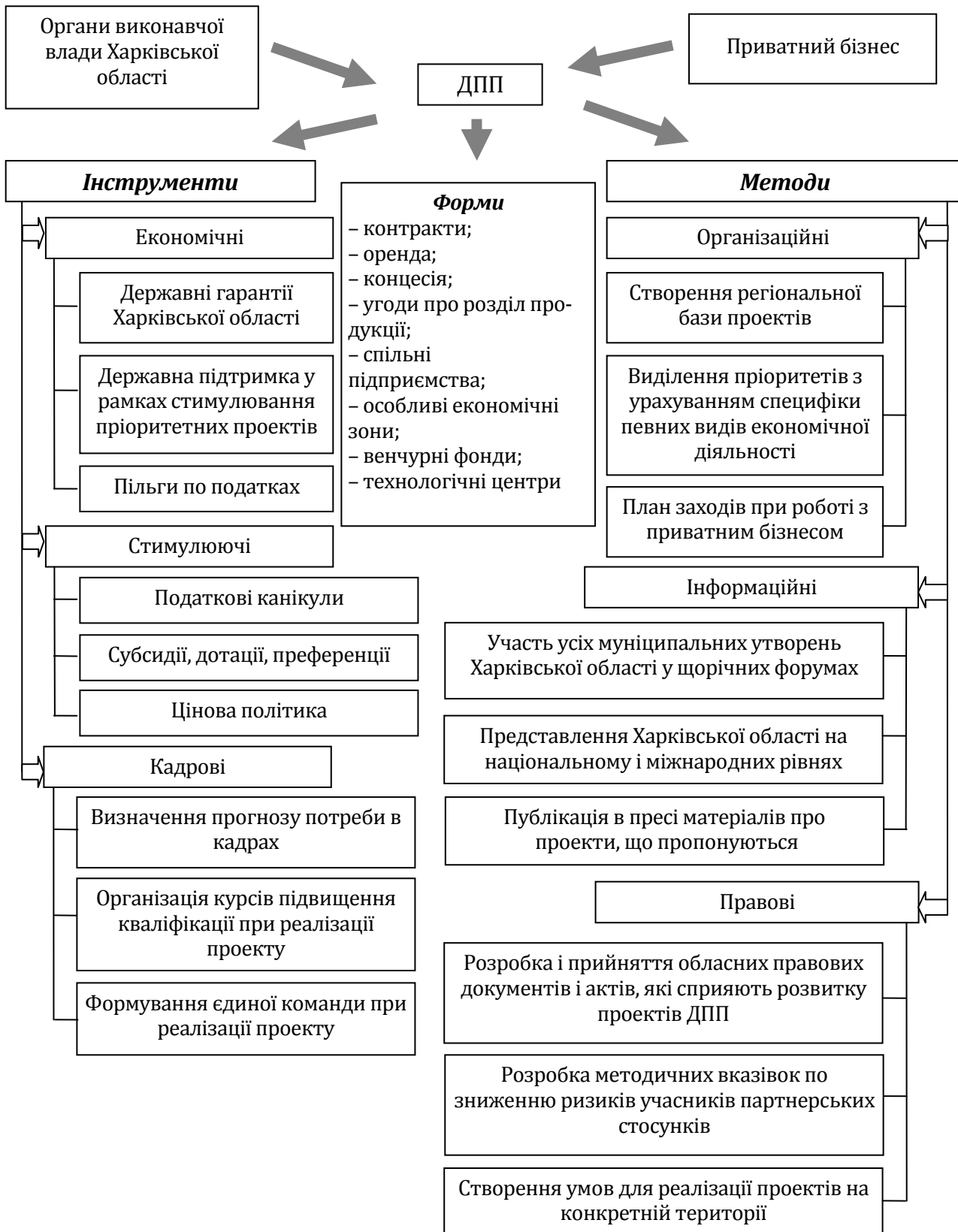

Рисунок 3 – Механізм державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки Харківської області

З боку держави – це органи державного управління, що здійснюють таку діяльність:

- формування економічних стимулів для учасників партнерських стосунків;

- розробка і прийняття проектів державно-приватного партнерства, які враховують пріоритети і характеристики розвитку певних видів економічної діяльності;
- внесення пропозицій і обґрунтування заходів щодо здійснення контролю в ході реалізації проекту

З боку приватного бізнесу – це діяльність юридичних осіб з виробництва товарів, надання послуг в ході реалізації проекту державно-приватного партнерства.

Колегіальність взаємодії інструментів і методів механізму державно-приватного партнерства в цілях управління розвитком економіки Харківської області дозволить:

- встановити баланс між окремими секторами і видами економічної діяльності в Харківській області для забезпечення їх стабільного розвитку;
- здійснити адміністративно-управлінську дію з боку регіональних органів влади на об'єкти управління;
- застосувати засоби стимулювання і заборони розробки проектів відповідно до заявлених пріоритетів;
- оптимізувати співвідношення між кількістю робочих місць, що маютья, і пропозицій відповідної робочої сили з метою забезпечення зайнятості населення Харківської області;
- забезпечити розвиток усієї інфраструктури Харківської області;
- розробити заходи щодо економічної безпеки Харківської області, де буде визначений необхідний рівень виробництва стратегічних товарів і продукції, які дозволять забезпечити внутрішні потреби;
- надати необхідні об'єми соціальних благ в розрізі структурних складових, що є затребуваними в регіоні;
- скоротити територіальні відмінності в рівні життя населення Харківської області.

Механізм державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону необхідно позначити наступними основними характеристиками:

- учасники державно-приватного партнерства повинні керуватися законодавством: в області бюджетного фінансування (національного, регіонального, муніципального) – бюджетним законодавством;
- цивільним законодавством і законодавством, що має специфіку певних видів економі-

чної діяльності, – в частині позабюджетного фінансування.

Для ефективного функціонування механізму державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону методи і інструменти мають бути похідними від державних цілей і завдань. При цьому усі інтереси учасників мають бути дотримані.

Ефективність механізму державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону знаходиться в кореляційній залежності від дотримання інтересів регіону і суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки реалізація регіональних пріоритетів і ефективність позначених інструментів управління не зможуть відбутися без створення умов і обнародування економічних стимулів з боку держави для активізації приватного бізнесу.

Розвиток державно-приватного партнерства сприятиме реалізації тих регіональних пріоритетів, яким недостатньо бюджетних ресурсів.

Складнощі реалізації механізму державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону з урахуванням державно-приватного партнерства визначені наступними чинниками:

- 1) високі витрати при підготовці документів проекту державно-приватного партнерства;
- 2) чинне законодавство у сфері державно-приватного партнерства не дозволяє скоординувати роботу між державними структурами, тоді як реалізація політики з управління розвитком економіки регіону з урахуванням державно-приватного партнерства зачіпає діяльність більшості організацій з різних секторів економіки і різних територій;
- 3) складності об'єднання вкладень приватного партнера і коштів національного бюджету, які виділяються регіону, у рамках програмних заходів, в єдиний фінансовий потік;
- 4) відсутність або недовік інформації для приватного сектора про можливі переваги або ризики пропонованих проектів державно-приватного партнерства.

Механізм державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону – це підсистема, яка визначає послідовність і сукупний порядок процесів регіонального

управління, що враховує реалізацію партнерських стосунків. Розвиненість і функціональність цієї підсистеми буде обумовлена рядом ринкових умов і потребами реалізації життєзабезпечення регіону. У позначеному механізмі слід реалізувати правові і економічні складові зростання якості життя населення і економіки Харківської області. Механізм державно-приватного партнерства складається з наступних блоків:

1) об'єкти і суб'єкти механізму; органи державного і муніципального управління, приватний бізнес, сфери діяльності, де партнерські стосунки вигідні і економічно доцільні; форми державно-приватного партнерства;

2) інструменти дії: державні гарантії, державна підтримка у рамках стимулювання окремих проектів державно-приватного партнер-

ства, пільги по податках; визначення прогнозу потреби в кадрах, формування єдиної команди, організація курсів підвищення кваліфікації; субсидії, дотації, податкові канікули, цінова політика;

3) координація способів досягнення результатуючих показників за допомогою наступних методів дії: створення регіональної бази пропозицій проектів державно-приватного партнерства; вибір варіантів пріоритетних проектів державно-приватного партнерства з урахуванням специфіки певних видів економічної діяльності; розробка методичних вказівок по зниженню ризиків учасників партнерських стосунків.

Принципи реалізації моделі управління економікою регіону у рамках державно-приватного партнерства наведені на рис. 4.

Рисунок 4 – Принципи реалізації моделі управління економікою регіону у рамках державно-приватного партнерства

Розроблений механізм державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону дозволяє запропонувати модель управління економікою регіону за допомогою державно-приватного партнерства, оскільки саме механізм є основним структурним елементом пропонованої моделі. Регіональна модель відбиває основні об'єкти управління, області дії, а також кінцеву мету, яка може бути визначена як зростання якості життя населення і економіки регіону.

Економіка регіону вимагає здійснення необхідних надбудов у сфері регіонального управління, що припускає наявність інституціональних умов. Державно-приватне партнерство активно перетворює ті сфери діяльності, які завжди були прерогативою держави, але за допомогою певних обмежень. Основа організаційно-інституційного розвитку економіки регіону за участю державно-приватного партнерства повинна спиратися на ряд принципів. Вважаємо за доцільне позначити принципи, які будуть фундаментом при формуванні моделі системи управління економікою регіону за допомогою державно-приватного партнерства.

В сукупності позначені принципи, представлені на рис. 4, дозволять забезпечити ефективність реалізації моделі управління економікою регіону у рамках державно-приватного партнерства за допомогою створення відповідних інституціональних умов, наведених на рис. 5.

Інституціональне середовище в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки повинно забезпечити: підвищення результативності системи управління, ефективність державного і муніципального управління; сприятливі конкурентні умови, від яких залежить зростання ділової активності господарюючих суб'єктів економіки; збільшення підприємницьких ресурсів для появи нових компаній; здійснення громадського контролю за діяльністю державних органів і бізнесу.

До елементів інституціонального середовища управління розвитком економіки регіону з урахуванням державно-приватного партнерства ми відносимо:

– інформаційну інфраструктуру як каталізатор процесів адаптації довгострокових проектів державно-приватного партнерства до зовнішніх обставин, що нестримно міняють-

ся, і умов уповільнення темпів глобалізації економіки. Проведення моніторингових досліджень диктується необхідністю отримання достовірної інформації про хід реалізації проектів державно-приватного партнерства;

– фінансово-кредитну інфраструктуру, яка включає: фінансові організації, банки, інші кредитні організації, які надають ресурси для реалізації державно-приватного партнерства; страхові компанії, які повинні пропонувати пакети послуг із страхування ризиків, що виникають в процесі реалізації проектів державно-приватного партнерства; консалтингові агентства регіону з супроводу проектів державно-приватного партнерства;

– нормативно-правову інфраструктуру – включає розвиток гнучкої системи державної підтримки державно-приватного партнерства, що враховує пріоритети Харківської області на довгострокову перспективу; розширення форм підтримки, за допомогою субсидій, дотацій, субвенцій, податкових канікул, податкових пільг; мінімізацію адміністративних бар'єрів та інфраструктурних обмежень;

– освітню інфраструктуру – припускає об'єднання наукових, науково-освітніх установ, що формують програми для підготовки і перепідготовки фахівців, що займаються реалізацією державно-приватного партнерства.

На рівні кожного регіону реалізація управлінських рішень повинна призводити до отримання очікуваного результату, а сукупність подібних рішень має бути спрямована на досягнення зростання економіки і якості життя населення України. Соціальний ефект від прийняття і реалізації державно-приватного партнерства має бути позначений розширенням доступу громадян до об'єктів соціальної інфраструктури і послуг.

Вважаємо за доцільне відмітити, що розширення на території Харківської області об'єктів дошкільної освіти з використанням механізму державно-приватного партнерства дозволить понизити гостроту соціальної проблеми – дефіцит місць в дитячих садах. Нині існує велика потреба в збільшенні кількості як місць в дитячих садах, так і в самому збільшенні кількості садів.

На території Харківської області актуальні проекти державно-приватного партнерства з будівництва дошкільних установ.

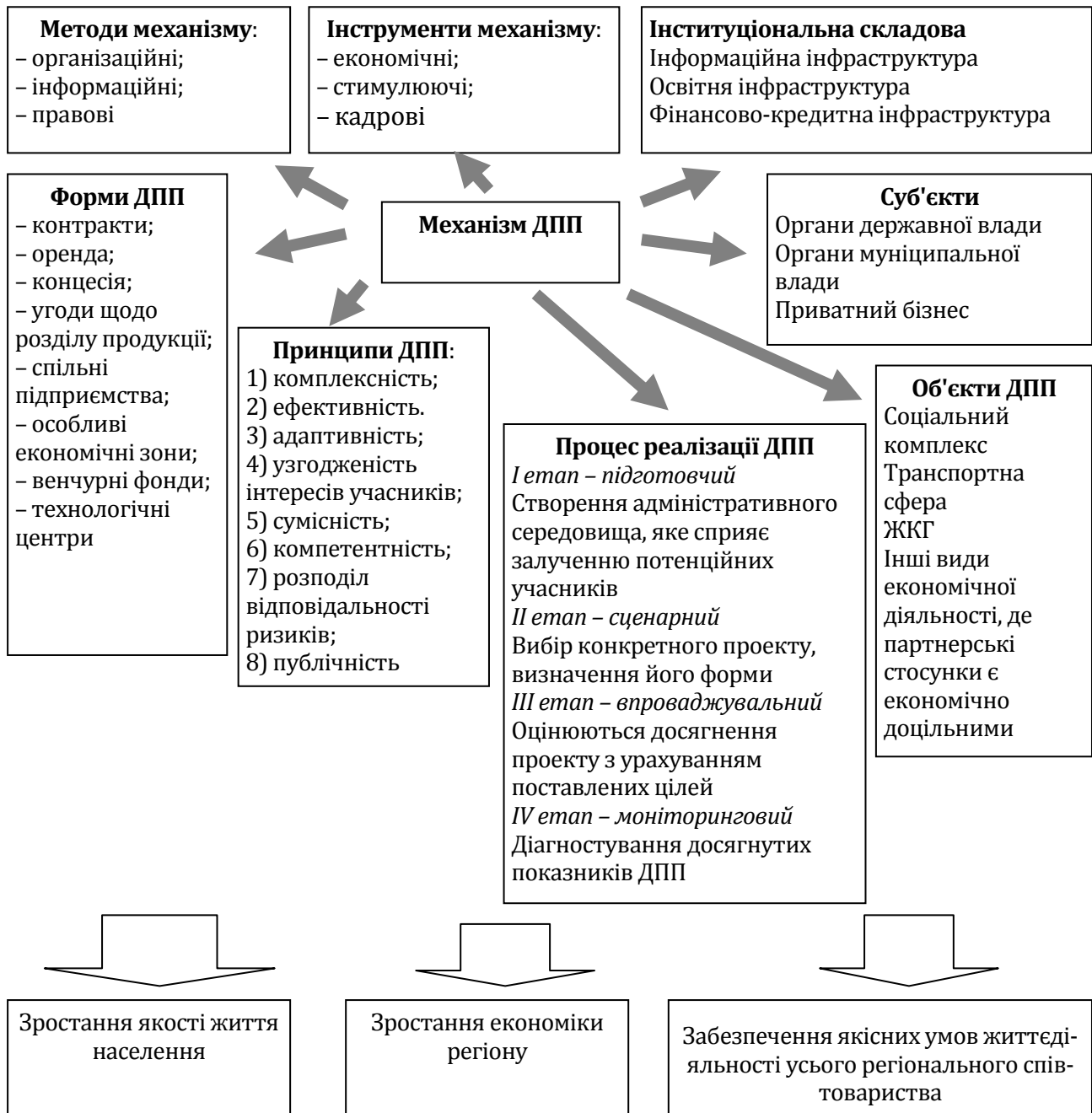

Рисунок 5 – Модель управління розвитком економіки регіону з урахуванням державно-приватного партнерства

Договір державно-приватного партнерства може бути укладений у формі концесії. Концесійний проект розвиває соціальний комплекс регіону, оскільки передбачає не лише будівництво, але і експлуатацію дитячих садів на території Харківської області.

Концесійна форма державно-приватного партнерства з будівництва дошкільних установ здійснює інвестиційні вкладення на умовах, при яких держава надає приватному біз-

несу об'єкт в концесію. На момент закінчення будівництва об'єкт поступає у власність держави з наступною передачею приватному бізнесу, в нашому випадку концесіонерів, права на експлуатацію об'єкту. Але концесіонер не матиме можливості розпоряджатися цим об'єктом. Основною умовою конкурсу з вибору концесіонерів для таких угод може з'явитися величина плати за утримування дітей в установах дошкільної освіти. Ця величина може стати предметом торгу, який слід поз-

начити в концесійному договорі. Розмір оплати, тобто величина утримання однієї дитини дитячого саду, має бути обрахована, не просто з включенням постійних і змінних витрат, але і з урахуванням інвестицій концесіонера, а також з урахуванням експлуатаційних витрат. Паралельно, у рамках проекту, з боку державної, а точніше, регіональної влади, має бути позначена компенсація інвестиційних витрат для приватного бізнесу, що в цілому дозволить зберегти плату послуг за утримання дитини в дитячому саду на мінімальному рівні. Таким чином, держава буде реалізовувати соціальні функції на вигідних умовах і сприяти розвитку економіки регіону. Вважаємо за доцільне на території Харківської області укласти подібну концесійну угоду між регіональними органами влади і бізнес-структурами у рамках державно-приватного партнерства.

В ході дослідження була розроблена методика експертної оцінки проектів державно-приватного партнерства, які реалізуються на рівні регіону.

Нині проблеми економічного обґрунтування проектів у рамках державно-приватного партнерства придбавають особливу актуальність [14].

Методика експертної оцінки проектів державно-приватного партнерства на рівні регіону у якості оцінних показників може використовувати кількість критеріїв, які найбільш актуальні на даний момент часу, що міняється. Вони, у свою чергу, можуть включати підкритерії. Методика експертної оцінки проектів державно-приватного партнерства на рівні регіону реалізується за допомогою методу парних порівнянь і розставляння пріоритетів і використання спеціальної розробленої програми для персонального комп'ютера.

Суть методики розглянемо на прикладі виділення чотирьох критеріїв:

K1 – планове виконання ресурсного забезпечення грошовими потоками проекту усіма учасниками, результатом яких є виконаний об'єм робіт;

K2 – результати індикаторів цілей проекту державно-приватного партнерства і повнота виконаних заходів;

K3 – досягнення ефективності методів управління з урахуванням організації і конт-

ролю за ходом реалізації проекту державно-приватного партнерства;

K4 – оцінка ризиків державно-приватного партнерства і структурних змін, які внесені до проекту.

Підсумкова оцінка результату реалізації проекту державно-приватного партнерства включає усі вагові характеристики (B) критеріїв (K).

Загальний рейтинг проекту державно-приватного партнерства (P) розраховується на основі результуючих оцінок за усіма критеріями і враховує їх вагові коефіцієнти за формулою (1):

$$P = K_1 \times B_1 + K_2 \times B_2 + K_3 \times B_3 + K_4 \times B_4, (1)$$

де B1, B2, B3, B4 – вагові коефіцієнти критеріїв.

Пропонована методика експертної оцінки проектів державно-приватного партнерства в регіоні дозволяє оцінити дійсну ефективність державно-приватного партнерства в управлінні розвитком економіки регіону, визначити результативність здійснених заходів у рамках державно-приватного партнерства.

Проведений нами аналіз виявив, що на рівні регіонів складається неоднакове розуміння форм реалізації державно-приватного партнерства. Це ускладнює проведення комплексної порівняльної оцінки умов і характеристик реалізації проектів в регіонах України. Вважаємо за доцільне запропонувати наступні заходи щодо розвитку державно-приватного партнерства:

1) на національному рівні удосконалити концепцію розвитку державно-приватного партнерства [15], яка стане фундаментальною основою для прийняття концепцій на рівні регіонів і муніципалітетів. У свою чергу останні повинні будуть враховувати базис концепції і доповнювати свої концепції позначеними соціально-економічними пріоритетами;

2) проводити дослідження економічних і правових актів, які регулюють діяльність з реалізації проектів державно-приватного партнерства на предмет їх узгодження між собою у рамках як одного регіону, так і в цілому між регіонами України;

3) в законі України «Про державно-приватне партнерство» мають бути більш чітко позначені і систематизовані форми реалізації державно-приватного партнерства. Також на національному рівні мають бути прийняті підзаконні нормативні акти – типові форми договорів, інструкції з реалізації проектів, положення, які регламентують особливості реалізації проектів з урахуванням специфіки конкретних видів економічної діяльності і термінів реалізації проектів, передачі прав власності від держави до бізнесу [16];

4) на рівні КМУ створити Раду з координації і контролю державно-приватного партнерства. Подібні ради мають бути створені і на рівні регіонів України і муніципальних утворень. Їх дії мають бути колегіально скоординованими;

5) при реалізації будь-яких проектів у рамках державно-приватного партнерства головними пріоритетами мають бути і залишатися: підвищення рівня життя населення; раціональне і ефективне використання ресурсів, що виділяються [17].

Реалізація цих заходів зажадає часу і інших ресурсів для вироблення управлінських рішень, які погоджують інтереси усіх учасників державно-приватного партнерства, у тому числі з питань розподілу видів ризиків і повноважень. При реалізації угод про державно-приватне партнерство неможливо виключити ризики учасників, але потрібно мінімізувати ризики, у тому числі за допомогою переходу до укладань угод у рамках державно-приватного партнерства за окремими видами економічної діяльності з метою пом'якшення їх впливу на економіку регіону. Це може бути дуже ефективним. Контроль за реалізацією проекту державно-приватного партнерства в цілях зниження і мінімізації ризику слід здійснювати упродовж усього життєвого циклу проекту.

Нами виділені наступні види ризиків: архітектурно-будівельні, юридичні, адміністративні, операційні, маркетингові, економічні, фінансові. Їх слід диференціювати не за формами державно-приватного партнерства, а за сферами діяльності, в яких нині застосовуються проекти державно-приватного партнерства. Зокрема деталізація видів ризиків може бути представлена за наступними напрямками: медичні установи, освітні установи,

установи культури, соціальні установи; житлово-комунальне господарство (системи водопостачання, каналізації); транспорт (автомобільні дороги, залізниці, морські порти і аеропорти, трубопровідний, міський транспорт); інші сфери діяльності, де партнерські стосунки вигідні і економічно обґрунтовані.

Аргументами на користь позначеної деталізації, на наш погляд, можуть являтися:

1) встановлені в окремому виді економічної діяльності особливості складу і функціональні характеристики учасників, які є оптимально зручними для конкретної угоди і здатні створити переваги для учасників партнерств;

2) уніфіковані і персоніфіковані норми, які поширюється на певний круг учасників державно-приватного партнерства і враховують специфіку окремих видів економічної діяльності;

3) можливість проведення оцінки ефективності реалізації угод або окремої стадії угоди шляхом обґрунтування термінів, економічної і соціальної доцільності державно-приватного партнерства;

4) легітимність реалізації державно-приватного партнерства, у тому числі за участю зарубіжних інвесторів за допомогою опори на нормативно-правову базу з урахуванням специфіки конкретного виду економічної діяльності, побудованої на принципах захисту економічних інтересів сторін договору.

На наш погляд, положення про створення у рамках угоди державно-приватного партнерства резервного фонду має бути закріплене законодавчо. Ця вимога так само має бути відбита і в нормативно-правових документах регіонів України.

З причини відсутності, до теперішнього часу, на державному рівні вимог щодо створення резервного фонду для учасників угод при реалізації проектів державно-приватного партнерства в цілях мінімізації ризиків учасників, а також для ефективного управління проектами ми пропонуємо прописувати формування резерву на випадок виникнення ризиків в статуті партнерства. При цьому розмір формування резерву може бути обумовлений учасниками в процесі планування коштів на реалізацію договору у рамках державно-приватного партнерства.

Висновки

Наукова новизна дослідження полягає у розвитку теоретичного обґрунтування, методичних основ і практичних рекомендацій з управління розвитком економіки регіону за допомогою державно-приватного партнерства, у тому числі:

1) представлена систематизація форм взаємодії державної влади і бізнесу в умовах розвитку державно-приватного партнерства в регіоні і уповільнення темпів глобалізації економіки, яка включає наступні елементи: контракти, оренда, концесія, угоди про розділ продукції, спільні підприємства, особливі економічні зони, венчурні фонди, технологічні центри. Виділені особливості і схожі характеристики представлених форм державно-приватного партнерства: в будь-якій з позначених форм формований симбіоз учасників, представлений з боку державного сектора і приватного сектора; усі партнерські стосунки оформляються юридичними документами; управління проектами носить, як правило, характер вигоди, як для держави, так і для приватного бізнесу; фінансові потоки, ризики, відповідальність обмовляються в ході планування партнерських стосунків;

2) розроблений механізм державно-приватного партнерства на рівні регіону. Він є сукупністю взаємодіючих методів і інструментів та інших елементів ресурсного забезпечення, раціональна інтеграція і взаємодія яких створює умови для досягнення ефективності управління розвитком економіки регіону, з урахуванням дотримання інтересів різ-

них сторін учасників. Виявлено, що спираючись на економічні можливості регіональних і муніципальних бюджетів, органи державного і муніципального управління зможуть позначити пріоритети розвитку тих видів форм партнерських стосунків, які дозволять збільшити економічний потенціал регіону;

3) обґрунтована модель системи управління економікою регіону за допомогою державно-приватного партнерства, що спирається на ряд принципів, які дозволяють поліпшити управління розвитком економіки регіону у рамках угод державно-приватного партнерства в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки. Позначено інституціональне середовище для формування запропонованої моделі, що забезпечує сприятливі конкурентні умови, від якого залежить: ефективність державного і муніципального управління; зростання ділової активності господарюючих суб'єктів економіки; збільшення підприємницьких ресурсів для появи нових компаній; розширення результативної системи у формі фінансових і страхових інститутів; здійснення громадського контролю за діяльністю державних органів і бізнесу.

Перспективні подальші наукові дослідження, які спрямовані на розробку методичних нормативно-правового забезпечення, концепцій з розвитку форм державно-приватного партнерства на рівні регіону, програм розвитку державно-приватного партнерства з урахуванням пріоритетів економічного розвитку.

Список інформаційних джерел

1. Авксентьев М. Ю. Державно-приватне партнерство як сучасний механізм залучення інвестицій в інфраструктурні галузі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2010. 20 с.
2. Боднар Г. Ф. Управління державно-приватними партнерствами на засадах гармонізації інтересів сторін : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Івано-Франківськ, 2010. 20 с.
3. Вінник О. М. Корпоративна форма державно-приватного партнерства: проблеми правового забезпечення на тлі зарубіжного досвіду. Суми : МакДен, 2012. – 204 с.
4. Піроженко Н. В. Механізми становлення та розвитку соціального партнерства органів публічної влади і неурядових некомерційних організацій : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.02. Одеса, 2007. 20 с.
5. Уайт Е., Дезілець Б., Маслюківська О., Шевчук Ю. Посібник з публічно-приватних партнерств. Київ : Діалог-Київ, 2009. 80 с.
6. Сиротюк О. Д. Господарсько-правові засади державно-приватного партнерства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2011. 18 с.

7. Узунов Ф. В. Роль державно-приватного партнерства у побудові соціально орієнтованої економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 15. С. 133–135. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/32.pdf.
8. Пакулін С. Л. Розвиток соціального партнерства та формування соціально-економічної партнерської структури у регіоні. *Теорія та практика менеджменту* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (19 травня 2016 р., м. Луцьк, Україна) / відп. ред. проф. Л. М. Черчик. Луцьк : ЛДУ, 2016. С. 360–362.
9. Пакуліна А. А., Пакуліна Г. С., Андріянова О. А. Розвиток системи соціального партнерства та формування раціональної соціально-економічної партнерської структури. *Пріоритети розвитку національної економіки в контексті євроінтеграційних та глобальних викликів* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 квітня 2016 р., Україна, м. Харків). Харків : ХНУБА, 2016. Ч. 2. С. 265–267.
10. Пакуліна А. А., Пакуліна Г. С. Державно-приватне партнерство як фактор ефективного розвитку соціального комплексу регіону. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. Вип. 47. С. 159–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_47_34.
11. Пакуліна А. А. Використання механізму державно-приватного партнерства для досягнення стратегічних цілей розвитку соціального комплексу регіону. *Science and civilization – 2015* : materials of the XI International scientific and practical conference (30 January – 07 February 2015). Sheffield : Science and education LTD, 2015. Vol. 5. Economic science. Political science. S. 7–10.
12. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні 2012-2017 роки. *Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)*. Дата оновлення: 01.06.2015. URL: <http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/03/PPP-Development-Concept-2012-2017.pdf> (дата звернення 07.01.2017).
13. Пакулін С. Л. Стратегія розвитку та посилення конкурентоспроможності муніципального утворення. *Траектория науки*. 2016. № 4. С. 2.95–2.108. URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/146/150>.
14. Пакулін С. Л., Ципкін Ю. А., Пакуліна А. А. Оцінка ефективності процесів проектно-будівельної організації. *Траектория науки*. 2016. № 12. С. 6.18–6.31. doi: 10.22178/pos.17-15
15. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 739-р. *Верховна рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80> (дата звернення 07.01.2017).
16. Державно-приватне партнерство в Україні. Обзорна інформація. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі*. Дата оновлення: 25.04.2012. URL: http://www.ukrppp.com/present/Day_1_Panel_4_Ministry_of_Economy.pdf (дата звернення 07.01.2017).
17. Концепція розвитку державно-приватного партнерства до 2018 р. визначає наукову та інноваційну сфери як пріоритетні. *Урядовий портал*. Дата оновлення: 16.08.2013. URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13076.2.038.pdf (дата звернення 07.01.2017).

© С. Л. Пакулін, Ю. А. Ципкін, А. А. Пакуліна

Стаття отримана 07.01.2017, прийнята 23.01.2017, оприлюднена online 26.01.2017

The Development of Public-private Partnerships in the Region in Terms of Global Economic Slowdown

Pakulin Serhij

Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Science of Ukraine, Department of Social Problems of Sustainable Development, Doctor of Sciences (Economics), Ukraine

Tsyppkin Yuriy

*State University of Land Use Planning,
Department of Marketing, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of Department, Russia*

Pakulina Alevtyna

*Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture,
Department of Economics, PhD in Economics, Associate Professor, Ukraine*

Abstract. The aim of the study is to develop scientifically grounded methodological tools of public-private partnerships in the region in terms of slowing economic globalization. According to this goal, organizes interaction of the government and businesses in the implementation of public-private partnerships; the mechanism for implementation of public-private partnerships in the Kharkiv region; the model of economic management in the region using a public-private partnership.

Keywords: public-private partnerships; globalization; region; economic mechanism; management system.

UDC 330.332

JEL Classification: L32

DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.18-5>

References

1. Avksentiev, M. Yu. (2010). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak suchasnyi mekhanizm zaluchennia investytsii v infrastruktturni haluzi Ukrainy* [Public-private partnership as modern tool of investment attraction to infrastructure sectors of Ukraine] (Doctoral thesis). Retrieved from <https://goo.gl/mIJFXJ> (in Ukrainian).
2. Bodnar, H. F. (2010). *Upravlinnia derzhavno-pryvatnymy partnerstvamy na zasadakh harmonizatsii interesiv storin* [Management of public-private partnerships on the basis of harmonization of the partner's interests] (Doctoral thesis). Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2010/10BGFGIS.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1 (in Ukrainian).
3. Vinnyk, O. M. (2012). *Korporatyvna forma derzhavno-pryvatnoho partnerstva: problemy pravovoho zabezpechennia na tli zarubizhnogo dosvidu* [The corporate form of public-private partnership: problems of legal provision against the background of international experience]. Sumy: MakDen (in Ukrainian).
4. Pirozhenko, N. V. (2007). *Mekhanizmy stanovlennia ta rozvytku sotsialnoho partnerstva orhaniv publichnoi vldy i neuriadovykh nekomertsiiynykh orhanizatsii* [Mechanisms of becoming and development of the social partnership, of organs of public power and nongovernmental and non commercial organization] (Doctoral thesis). Retrieved from <https://goo.gl/hhxfxr> (in Ukrainian).
5. Uait, E., Dezilets, B., Masliukivska, O., & Shevchuk, Yu. (2009). *Posibnyk z publichno-pryvatnykh*

- partnerstv* [Manual on public-private partnerships]. Kyiv: Dialoh-Kyiv (in Ukrainian).
6. Syrotiuk, O. D. (2011). *Hospodarsko-pravovi zasady derzhavno-pryvatnoho partnerstva* [Economic and legal framework of public-private partnership] (Doctoral thesis). Retrieved from <https://mydisser.com/ru/catalog/view/34654.html> (in Ukrainian).
  7. Uzunov, F. V. (2013). Rol derzhavno-pryvatnoho partnerstva u pobudovi sotsialno orientovanoi ekonomiky Ukrainy [The role of public private partnership in building a socially oriented economy of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 15, 133–135. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/32.pdf (in Ukrainian).
  8. Pakulin, S. L. (2016, May). Rozvytok sotsialnoho partnerstva ta formuvannia sotsialno-ekonomichnoi partnerskoi struktury u rehioni [The development of social partnership and the formation of social and economic partnership structures in the region.]. In L. M. Cherchyk (Ed.), *Teoriia ta praktyka menedzhmentu* (pp. 360–362). Lutsk: LDU (in Ukrainian).
  9. Pakulina, A. A., Pakulina, H. S., & Andriianova, O. A. (2016, April). Rozvytok systemy sotsialnoho partnerstva ta formuvannia ratsionalnoi sotsialno-ekonomichnoi partnerskoi struktury [Development of social partnership and the formation of a rational socioeconomic partnership structure]. In *Priorytety rozvytku natsionalnoi ekonomiky v konteksti yevrointehratsiinykh ta hlobalnykh vyklykiv* (Vol. 2, pp. 265–267). Kharkiv: KhNUBA (in Ukrainian).
  10. Pakulina, A. A., & Pakulina, H. S. (2014). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak faktor efektyvnoho rozvytku sotsialnoho kompleksu rehionu [Public-private partnership as a factor of effective development of the social complex of the region]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 47, 159–162. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_47_34 (in Ukrainian).
  11. Pakulina, A. A. (2015, February). Vykorystannia mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva dlia dosiahnennia stratehichnykh tsilei rozvytku sotsialnoho kompleksu rehionu [Using public-private partnerships to achieve the strategic goals of the social sector in the region]. In *Science and sivilization – 2015* (Vol. 5, pp. 7–10). Sheffield: Science and education LTD (in Ukrainian).
  12. USAID. (2015). *Kontseptsiiia rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini 2012-2017 roky* [The concept of public-private partnership in Ukraine 2012-2017 years]. Retrieved from <http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/03/PPP-Development-Concept-2012-2017.pdf> (in Ukrainian).
  13. Pakulin, S. L. (2016). Stratehiia rozvytku ta posylennia konkurentospromozhnosti munitsypalnoho utvorennia [The strategy of developing and strengthening the competitiveness of the municipality]. *Path of Science*, 2(4), 2.95–2.108. URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/146/150> (in Ukrainian).
  14. Pakulin, S. L., Tsyppkin, Yu. A., & Pakulina, A. A. Otsinka efektyvnosti protsesiv proektnoi budivelnoi orhanizatsii [Evaluating the Effectiveness of the Processes of Construction Design Company]. *Path of Science*, 2(12), 6.18–6.31. doi: 10.22178/pos.17-15
  15. *Kontseptsiiia rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini na 2013-2018 roky* [The concept of public-private partnership in Ukraine for 2013-2018] (Ukraine) 14 August 2013, No 739-p. Retrieved January 7, 2017, from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80> (in Ukrainian).
  16. Ukrainian Public-Private Partnership Development Support Center. (2012). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo v Ukraini. Obzorna informatsiia* [Public-private partnership in Ukraine. Overview]. Retrieved from http://www.ukrppp.com/present/Day_1_Panel_4_Ministry_of_Economy.pdf (in Ukrainian).
  17. The National Academy of Sciences of Ukraine. (2013). *Kontseptsiiia rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva do 2018 r. vyznachaie naukovu ta innovatsiinu sfery yak priorytetni* [The concept of public-private partnership to 2018 identifies research and innovation as a priority]. Retrieved from http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/13076.2.038.pdf (in Ukrainian).

© S. Pakulin, Y. Tsyppkin, A. Pakulina

Received 2017-01-07, Accepted 2017-01-23, Published online 2017-01-26